

Novela zákona o matrikách - změny účinné k 1. lednu 2024

Zákon, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jen "novela zákona o matrikách"), obsahuje změny vedoucí k modernizaci a zefektivnění matriční agendy.

Novela zákona o matrikách má dělenou účinnost, a to následovně:

- **K 1. lednu 2024** nabydou účinnosti ustanovení, která nesouvisí s elektronizací matrik, ale týkají se změn v oblasti rodinného práva a reagují na poznatky z matriční praxe.
- **K 1. lednu 2025** nabydou účinnosti ustanovení související s první fází elektronizace matrik týkající se sjednocení formátů zápisů v systémech vedených jednotlivými matričními úřady a předávání údajů do centrálního úložiště matričního informačního systému.
- **K 1. lednu 2027** nabydou účinnosti ustanovení upravující matriční informační systém, tzv. eMatriku, jakožto informační systém veřejné správy, který by měl klientům veřejné správy usnadnit přístup k matrice.

S účinností od 1. ledna 2024 dojde v matriční praxi zejména k těmto změnám:

- Do **registrovaného partnerství** bude možné vstoupit **před kterýmkoli matričním úřadem** (namísto stávajících 14 registrujících matričních úřadů), a to na jím určeném místě a čase. Osoby vstupující do registrovaného partnerství budou moci požádat matriční úřad o vstup do registrovaného partnerství na kterémkoli vhodném místě a ve kteroukoli vhodnou dobu (obdobně jako u manželství).
- Snoubenci v tzv. nematriční obci budou moci vstoupit do manželství nově i před **pověřeným členem zastupitelstva této obce**. Současně se **ruší podmínka přihlášení k trvalému pobytu alespoň jednoho ze snoubenců v nematriční obci**, tudíž starosta, místostarosta nebo pověřený člen zastupitelstva nematriční obce budou oprávněni oddávat bez ohledu na trvalý pobyt snoubenců.
- **Poslancům a senátorům se zakládá oprávnění k oddávání**, pokud se na tom se snoubenci domluví, a to ve správním obvodu kteréhokoli matričního úřadu.
- V matričních i nematričních obcích se umožní **oddávat bez přítomnosti matrikáře**, a to při splnění podmínky, že oddávající má odbornou způsobilost matrikáře podle zákona o matrikách. Současně musí snoubenci předložit oddávajícímu matričním úřadem vydané osvědčení, že splnili všechny předpoklady pro uzavření sňatku.
- Prohlášení o uzavření manželství nebo vstupu do registrovaného partnerství bude možné učinit při splnění zákonných podmínek i **v jazyce národnostní menšiny**.
- V oblasti určení otcovství bude možné nově i před matričním úřadem nebo zastupitelským úřadem České republiky uzavřít tzv. **trojdohodu** mezi manželem matky dítěte, popř. jejím bývalým manželem, dále mužem, který tvrdí, že je otcem dítěte a matkou dítěte.
- V případě, že dojde **k popření otcovství**, запиše se nezletilému dítěti do knihy narození **příjmení, které má matka v době provedení dodatečného záznamu**.
- Upřesňuje se, že u zápisů v matričních knihách vedených zvláštní matrikou se lhůty například pro nahlížení budou počítat od matriční události, nikoli od provedení příslušného zápisu jako je tomu u matričních knih vedených běžnými matričními úřady.
- Bude-li fyzická osoba **v dobré víře užívat své jméno, popř. jména, v nesprávné podobě po dobu nejméně 5 let**, bude moci před kterýmkoli matričním úřadem prohlásit, že toto jméno, popř. jména, bude užívat i nadále, a to ve tvaru uvedeném v matričním dokladu, občanském průkazu nebo cestovním dokladu. Nyní se toto oprávnění vztahuje pouze k příjmení fyzické osoby.
- Nově se umožňuje **zapsat jména zdrobnělá a domácká**. Vznikne-li matričnímu úřadu pochybnost o existenci jména nebo jeho správné podobě, bude občan povinen předložit

buď zcela nově **odborné podklady od veřejné výzkumné instituce, jejímž předmětem činnosti je výzkum v oblasti jazykovědy, anebo znalecký posudek.**

- K úpravám dochází i v oblasti užívání jmen **fyzické osoby, která má zapsána více než dvě jména** a která, jakmile **nabude státní občanství České republiky**, bude moci prohlásit, které ze jmen, popřípadě která dvě z nich bude v úředním styku užívat. Obdobně se navrhuje postupovat i v případě **fyzické osoby**, která má zapsáno jméno a na pozici **druhého jména jméno po otci** (tzv. otčestvo). Tato fyzická osoba, jakmile nabude státní občanství České republiky, bude oprávněna prohlásit, zda bude jméno po otci v úředním styku užívat. V obou případech se jedná o oprávnění fyzické osoby, nikoli o povinnost.
- Nově se umožňuje, aby v případě, že je příjmení ženy nebo nezletilého dítěte ženského pohlaví zapsáno v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, bylo uvedeno **příjmení v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují**. Jedná se např. o příjmení typu Krejčí x Krejčová, Kočí x Kočová (pravidla české mluvnice u uvedených ženských příjmení umožňují užívat oba tvary). V těchto případech se za trvání manželství nebude vyžadovat souhlas manžela, neboť se nejedná o změnu příjmení, ale pouze o užívání příjmení v jiném tvaru, který pravidla české mluvnice umožňují.
- V souladu se změnami občanského zákoníku budou mít **manželé**, kteří si ponechali po uzavření manželství svá **dosavadní příjmení**, možnost učinit po uzavření manželství prohlášení před kterýmkoli matričním úřadem nejen o tom, že se dohodli na společném příjmení jednoho z nich, ale nově i o tom, že se dohodli, že příjmení jednoho z nich bude příjmením společným a ten, jehož příjmení není příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení.
- V souladu s novelou občanského zákoníku se umožňuje **manželům**, kteří mají **společné příjmení** a jeden z nich ke společnému příjmení na druhém místě připojil příjmení, které měl před uzavřením manželství, aby i během manželství před kterýmkoli matričním úřadem prohlásil, že od užívání připojovaného příjmení upouští; obdobně se postupuje i v případě společného příjmení manželů, kdy jeden z nich bude chtít ke společnému příjmení na druhém místě připojit příjmení, které měl před uzavřením manželství.
- Nově se nepovolí **změnit příjmení nezletilého dítěte**, jde-li o změnu na příjmení poručníka, popřípadě poručníků, příjmení pěstouna, popřípadě pěstounů, nebo na příjmení osoby, do jejíž péče bylo nezletilé dítě svěřeno, nejde-li o jednoho z rodičů, neboť se v popisovaných případech jedná pouze o formu náhradní rodinné péče, nikoli o trvalý právní vztah.
- Zjednodušuje se relativně komplikovaná právní úprava **změny jména a příjmení u fyzických osob v souvislosti se změnou pohlaví**, neboť stávající právní úprava zbytečně zatěžuje dotčené osoby i matriční úřady. Fyzická osoba, u níž byla zahájena léčba pro změnu pohlaví a jejíž léčba pro změnu pohlaví byla ukončena, bude moci ohledně užívání jména, popř. jmen, a příjmení projevit svou vůli před matričním úřadem pouhým prohlášením, nikoli na základě žádosti ve správním řízení. Přílohou prohlášení musí být potvrzení poskytovatele zdravotních služeb o zahájení, resp. ukončení léčby pro změnu pohlaví.
- Ke změnám (navýšení) dochází **v oblasti správních poplatků**, např. správní poplatek za vydání stejnopisu matričního dokladu bude činit 300 Kč, správní poplatek za vydání povolení uzavřít manželství nebo vstoupit do registrovaného partnerství mimo určené místo nebo dobu bude činit 3 000 Kč atd. Nově se zpoplatňuje vydání vícejazyčného standardního formuláře částkou 100 Kč a osvědčení, že snoubenci splnili všechny požadavky pro uzavření církevního sňatku, částkou 500 Kč.